

УДК 338.48 (477)

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ КУРОРТІВ ХЕРСОНЬСЬКОГО РЕГІОНУ В УМОВАХ АКТИВІЗАЦІЇ ТУРИЗМУ

STRATEGY OF RESORT DEVELOPMENT IN KHERSON REGION IN CONDITIONS OF ACTIVATION OF TOURISM

Орленко О.В.

доктор економічних наук,
професор кафедри готельно-ресторанного
та туристичного бізнесу,
Херсонський державний університет

У статті проведено аналіз сучасного розвитку туристичної галузі й стану курортної та туристичної сфер Херсонського регіону, визначено проблеми, запропоновано можливі напрями забезпечення розвитку курортно-туристичної сфери. На основі SWOT-аналізу розглянуто перспективи розвитку туристичної галузі регіону та проблеми, які його гальмують. Наведено дані конкретного регіону та висновки щодо подальшого розвитку туристичного бізнесу в ньому.

Ключові слова: туризм, курортно-туристична діяльність, готельно-ресторанний бізнес, інвестиції, внутрішній туризм.

В статье проведен анализ современного развития туристической отрасли и состояния курортной и туристической сфер Херсонского региона, определены проблемы, предложены возможные направления обеспечения развития курортно-туристической сферы. На основе SWOT-анализа рассмотрены перспективы развития туристической отрасли в регионе и проблемы, которые его тормозят. Приведены данные конкретного региона и выводы по дальнейшему развитию туристического бизнеса в нем.

Ключевые слова: туризм, курортно-туристическая деятельность, гостинично-ресторанный бизнес, инвестиции, внутренний туризм.

The article analyzes the modern development of the tourist industry and the status of the resort and tourism spheres of the Kherson region, identifies the problems and suggests possible directions for the development of the resort-tourist sphere. On the basis of SWOT-analysis the prospects of development of the tourist industry of the region and problems that impede it are considered. The data of a specific region and conclusions on the further development of tourism business in it are given.

Key words: tourism, tourist and tourist activity, hotel and restaurant business, investments, domestic tourism.

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку світової економіки туристичний бізнес є третім за дохідністю сектором економіки, який впевнено досягає перших позицій порівняно з іншими галузями. Сфера послуг, зокрема готельний комплекс, туризм та рекреаційний бізнес, здатна зробити значний внесок у зростання валового внутрішнього продукту за відносно малих затрат та коротких термінів окупності. Прискорений розвиток цієї сфери сприятиме динамічному розширенню внутрішнього ринку як основи стабільного економічного зростання в регіоні. Вигідне економіко-географічне положення Херсонської області (особливо вихід до Чорного та Азовського морів), кліматичні умови сприяли формуванню в регіоні потужного туристично-рекреаційного комплексу, розвиток якого впродовж останніх років характеризується динамічним зростанням основних показників діяльності, що якісно впливає на соціально-економічну ситуацію в регіоні [1].

Сфера туризму та курортів стає однією з основних галузей, що впливають на загальний стан і тенденції світової економіки. Оскільки зазначена сфера пов'язана з діяльністю більше 50 галузей, її розвиток сприяє підвищенню рівня зайнятості, диверсифікації національної економіки, збереженню та розвитку культурного потенціалу, збереженню екологічно безпечного навколишнього природного середовища, а також підвищує рівень інноваційності національної економіки, сприяє гармонізації відносин між різними країнами та народами. Крім того, туризм є одним із засобів реалізації зовнішньої політики держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням туристичної діяльності в системі комплексу країни, пріоритетів та стратегій розвитку туризму присвячені роботи таких вчених, як М. Борушак, Ю. Волков, І. Зорін, В. Квартальнов, В. Кифяк, Л. Лук'янова, О. Любіцева, Г. Михайличенко, С. Ніконоров, В. Обозний, Є. Панкова, Н. Савіна, В. Смолій, В. Федорченко, В. Цибух.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на наукову цінність і значущість робіт, недостатнім є розкриття проблеми стратегічного розвитку туристичної галузі на регіональному рівні. Це обумовлює актуальність і важливість вибраної теми.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою статті є дослідження теоретико-методологічних підходів і розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення регулювання стратегічного розвитку курортів в умовах активізації туризму на прикладі Херсонського регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Україна розташована в центрі Європи та має всі умови для належного розвитку економіки за рахунок туризму, проте суттєво відстає від провідних держав світу за рівнем розвитку туристичної інфраструктури та якості туристичних послуг [3].

Фінансово-економічна криза, що загострилась останніми роками, події, пов'язані з анексією Автономної Республіки Крим та проведенням антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей, призвели до зменшення в'їзного туристичного потоку, негативно вплинули на структуру туризму та реалізацію туристичних можливостей країни на внутрішньому й зовнішньому туристичному ринку. Фактично вдвічі зменшилась кількість іноземних туристів. Україна втрачає популярність як туристичний напрям, оскільки у потенційних туристів складається враження повномасштабної війни, а країна сприймається як «гаряча точка».

Загострення кризових явищ у сфері туризму та курортів свідчить про необхідність удосконалення державної політики у зазначеній сфері, пріоритетів та принципів її реалізації, повноважень та компетенції суб'єктів туристичної діяльності, впровадження ефективних організаційно-правових, економічних, інформаційних механізмів розвитку сфери туризму та курортів як високорентабельної галузі національної економіки [4].

Незважаючи на ресурсну забезпеченість та безмежні потенційні туристичні можливості, Україна сьогодні не має можливості конкурувати з розвинутими туристичними державами. Для раціонального та ефективного використання туристичних, природних, лікувальних та рекреаційних ресурсів України необхідно сформувати туристично-рекреаційний простір шляхом створення й забезпечення функціонування зон розвитку туризму та курортів, а також розробити, впровадити та запропонувати споживачу конкурентоспроможний національний туристичний продукт.

Відбувається нарощування обсягів надання туристичних послуг за рахунок розширення внутрішнього туризму. Однак реалії туристичної сфери та її можливості в області перебувають у значному відриві один від одного. Область має низку переваг і можливостей, повноцінне використання яких здатне забезпечити стійкий економічний розвиток, а також істотне підвищення рівня та якості життя населення.

Насамперед це значні курортно-рекреаційні ресурси, а саме протяжність морських пляжів, що перевищує 200 км; родовища лікувальних грязей, ропи, унікальні соляні озера, лікувально-термальні води на Арабатській Стрілці; родовища мінеральних вод; наявність 79 об'єктів і територій природно-заповідного фонду, двох з чотирьох наявних в Україні біосферних заповідників (Чорноморський та Асканія-Нова), понад 5 тис. історико-культурних об'єктів. Вигідне місце розташування Херсонщини як одного з найбільших морських регіонів країни, що має морське сполучення з країнами Середземномор'я, Близького Сходу та Азії, сприяє інтеграції у світовий економічний простір. Унікальне положення є передумовою для створення в області конкурентоспроможної транспортно-логістичної інфраструктури, здатної забезпечити один з основних аспектів позитивного іміджу області на світовій арені в галузі туризму, а саме високоякісне транспортне обслуговування туристів [2].

У Херсонській області важливими умовами перспективного розвитку туристично-рекреаційної діяльності є раціональне використання, розширене відтворення й охорона природних рекреаційних ресурсів, ефективне використання та оновлення наявної матеріально-технічної бази, збільшення частки виробленого в галузі національного доходу, розширення ринку рекреаційних послуг з метою більш повного задоволення потреб населення у відпочинку й оздоровленні [5]. Туризм стимулює розвиток таких секторів економіки, як транспорт, торгівля, зв'язок, будівництво, сільське господарство, виробництво товарів широкого вжитку, а також є одним з найбільш перспективних напрямів розвитку економіки області.

Загальна кількість туристів, які відвідали Херсонщину в курортно-туристичному сезоні 2018 року, залишилась на рівні минулорічних показників (близько 3,6 млн. туристів та відпочивальників), проте кількість іноземних гостей в області зросла на 6%. У 2017 році Херсонську область відвідали близько 3,5 млн. туристів і відпочивальників, у 2016 році – близько 3,3 млн., а у 2015 році – близько 2,8 млн.

Для порівняння по курортах представлені різні категорії об'єктів розміщення Херсонської області (табл. 1).

За 9 місяців 2018 року через міжнародний аеропорт «Херсон» та контрольні пункти в'їзду-виїзду, що розташовані на адміністративній межі з Кримом, Херсонську область відвідали у приватних цілях 16 743 іноземці. До п'ятірки країн, громадяни яких найчастіше відвідували Херсонщину, увійшли Туреччина, Ізраїль, Німеччина, США та Японія.

Можливість прийняти таку кількість туристів у об'єктів розміщення є, адже, згідно зі статистичними даними, на території Херсонської області наявні близько 1 277 об'єктів розміщення (з них найбільший відсоток мають пансіонати (423 одиниці), приватний сектор (478 одиниць)).

Таблиця 1

Категорії об'єктів розміщення Херсонської області [6]

Категорія об'єкта	Залізний Порт	Арабатська Стрілка	Скадовськ	Лазурне	Хорли	Генічеськ
Пансіонати	200	52	12	29	4	22
Приватний сектор	112	67	155	101	9	–
Готелі	37	19	25	7	2	2
Міні-пансіонати	24	52	–	17	–	12
Дитячі табори	–	7	8	5	–	–
Бази відпочинку	–	48	1	34	20	–
Інше	61	24	20	17	12	5
Всього	434	269	221	210	47	41

Таблиця 2

SWOT-аналіз туристичного потенціалу Херсонського регіону

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> – Сприятливі умови для поєднання різних видів туризму та оздоровлення; – значні рекреаційні та бальнеологічні ресурси; – привабливий туристичний імідж Херсонського регіону; – можливості диверсифікації ринку туристичних послуг (зелений, екологічний, гастрономічний, етнографічний, медичний, з організації та проведення ділових заходів, подієвий); – широкий спектр можливостей щодо забезпечення організованого відпочинку та оздоровлення; – велика кількість пляжів на узбережжі; – наявність історичної та культурної спадщини та інших атракцій; – перспективні умови розвитку нових видів туризму (сільського, зеленого, гастрономічного, етнографічного, подієвого). 	<ul style="list-style-type: none"> – Незадовільний стан доріг та під'їзних шляхів до об'єктів туристичного призначення, непривабливість супутньої інфраструктури; – низький рівень інформаційного супроводження туристичної діяльності; – недостатня облаштованість рекреаційних територій та низький рівень туристичного сервісу; – відсутність цілісної системної державної політики розвитку та підтримки галузі; – обмеження щодо забезпечення зростання кількості туристів та рекреантів через відсутність облаштування територій та об'єктів рекреаційно-туристичної сфери; – слабка координованість роботи різних профільних установ з надання туристичних, оздоровчих та інших супутніх послуг; – недостатня розвиненість інфраструктури туристичної галузі.
Зовнішні можливості	Зовнішні погрози
<ul style="list-style-type: none"> – Збільшення значення регіону щодо надання рекреаційно-оздоровчих послуг у зв'язку з анексією Криму; – активне співробітництво з державами Чорноморського регіону; – членство в європейських міжрегіональних об'єднаннях; – транзитні можливості території регіону; – можливості активного розвитку та розширення сфери послуг; – реформування ключових елементів державного управління; – активна позиція місцевої влади щодо поліпшення інвестиційного клімату в регіоні. 	<ul style="list-style-type: none"> – Загроза національній безпеці та суверенітету України внаслідок ситуації в Криму та на Сході; – конкуренція з боку інших регіонів та держав; – корупція та нестабільність «правил гри» в економіці; – недостатня інноваційність підприємств; – значні потоки переміщених осіб та необхідність організації їх прийому й розміщення; – слабка забезпеченість гарантій з боку держави для внутрішніх та закордонних інвесторів; – недовіра іноземних бізнесових кіл до гарантування державою захисту інвестицій та економічних інтересів; – незадовільна структура зовнішніх інвестицій; – слабка інформованість потенційних партнерів про можливості регіону.

Єдиним шляхом розв'язання системних проблем у сфері туризму та курортів є стратегічно орієнтована державна політика, основним завданням якої є визначення туризму як одного з основних пріоритетів держави, впровадження економіко-правових механізмів успішного ведення туристичного бізнесу, інвестиційних механізмів розвитку туристичної інфраструктури, життєва інформаційно-маркетингових заходів з формування туристичного іміджу України [7].

Умовами сталого розвитку сфери туризму та курортів є:

- забезпечення координуючої ролі держави в реалізації національної туристичної політики із застосуванням принципів державно-приватного партнерства, організації наукових досліджень, розвитку людського потенціалу;
- концентрація ресурсів держави на пріоритетних завданнях розвитку сфери туризму та курортів;

– створення загальнодержавної інформаційної системи у сфері туризму та курортів, а також її інтеграція до світової інформаційної туристичної мережі;

– вдосконалення законодавства щодо регулювання суспільних відносин у сфері туризму та курортів;

– сприяння розвитку міжрегіонального та міжнародного співробітництва у сфері туризму та курортів;

– удосконалення на постійній основі бізнес-клімату та розвиток добросовісної конкуренції;

– запровадження інституту саморегулювних організацій у сфері туризму та курортів (створення національної туристичної організації);

– розроблення національних стандартів відповідно до міжнародних стандартів;

– популяризація нашої держави у світі та просування якісних національних туристичних продуктів у світовому інформаційному просторі;

– розвиток туристичних територій.

Подолання негативних тенденцій, створення сприятливих умов для розвитку сфери туризму та курортів повинні стати пріоритетними напрямками прискорення економічного та соціального зростання країни.

Висновки. Туризм безпосередньо або опосередковано, тобто через туристське споживання, здійснює стимулюючий вплив на розвиток таких видів економічної діяльності, як транспорт, готелі та ресторани, роздрібна торгівля, харчова промисловість, будівництво, зв'язок, страхування, фінансове посередництво, діяльність у сфері відпочинку і розваг, культури та спорту; стимулює пожевлення місцевої економіки та створення додаткових постійних і сезонних робочих місць; активно підтримує існування та розвиток народних ремесел, національної культурної спадщини. Подальший розвиток сфери туризму та діяльності курортів в Україні може бути реалізований за трьома варіантами.

Перший варіант (інерційний) передбачає збереження наявної практики управління сферою туризму та діяльністю курортів. Перевагами є економія коштів державного та місцевих бюджетів на перших етапах розвитку, стиму-

лювання підприємств сфери туризму та діяльності курортів до пошуку ефективних шляхів господарської діяльності в умовах високої конкуренції, відносна економічна ефективність. Недоліками є втрата найцінніших туристичних ресурсів внаслідок нераціональності їх використання, безконтрольність туристичного навантаження на природне середовище та об'єкти історико-культурної спадщини, скорочення кількості робочих місць, необхідність залучення значних обсягів коштів державного та місцевих бюджетів на подальших етапах розвитку для подолання наслідків нераціонального використання туристичних ресурсів, низька соціальна та екологічна ефективність.

Другий варіант передбачає впровадження ефективного державного регулювання розвитку туризму та діяльності курортів. Перевагами є впорядкування роботи з використання туристичних ресурсів, забезпечення доступності туристичних послуг для всіх категорій населення, збереження або зростання кількості робочих місць, висока соціальна та екологічна ефективність. Недоліками є значні витрати коштів державного та місцевих бюджетів на вжиття заходів державного регулювання на початкових етапах розвитку, зниження рівня конкуренції на внутрішньому туристичному ринку, відносна економічна ефективність.

Третій варіант передбачає суттєве посилення регулятивної ролі держави разом з упровадженням європейської моделі державно-приватного партнерства. Перевагами є контроль за використанням національних туристичних ресурсів, зростання кількості робочих місць, формування позитивного туристичного іміджу країни, збільшення надходжень до державного та місцевих бюджетів, висока економічна ефективність, відносно висока соціальна й екологічна ефективність. З огляду на відповідність поставленій меті та ефективність розв'язання наявних проблем оптимальним є третій варіант. У разі його реалізації створюються найсприятливіші можливості для забезпечення сталого розвитку сфери туризму та діяльності курортів держави.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. В Україні пожевився в'їзний та виїзний туризм. URL: <https://hromadskeradio.org/news/2017/09/12/v-ukrayini-pozhvavvysya-vyiznyy-ta-vyiznyy-turyzm>.
2. Інформація щодо показників розвитку сфери туризму та курортів у 2016 році // Міністерство економічного розвитку і торгівлі України: офіційний сайт. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=5badba79-cfc5-40c1>.
3. Про туризм: Закон України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр>.
4. Орленко О. Значення туризму в розвитку національної та світової економіки. Інфраструктура ринку. 2016. № 2. С. 84–88.
5. Мартыненко М. Туристический бизнес в Украине – проблемы и перспективы. URL: <https://turisticheskij-biznes-v-ukraineproblemy-i-perspektivy>.
6. Туристический бизнес в Украине: трудности и перспективы // Информационный портал о финансах и кредитовании. URL: <http://www.dpa.cv.ua/ekonomika/turisticheskij-biznes-v-ukraine-trudnosti-i-perspektivy.html>.
7. Кицяк В. Організація туристичної діяльності в Україні: навч. посіб. Чернівці: Книги – XXI, 2017. 300 с.